Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL DEAN SPIELMANN
prezentate la 1 august 2025[1]

Cauza C-313/25 PPU [Adrar][i]

GB
împotriva
Minister van Asiel en Migratie

[cerere de decizie preliminară formulată de rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond (Tribunalul din Haga, sediul din Roermond, Țările de Jos)]

„Trimitere preliminară – Procedură preliminară de urgență – Politica privind imigrarea – Returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală într-un stat membru – Directiva 2008/115/CE – Executarea unei decizii de returnare – Articolul 5 – Principiul nereturnării – Interesele superioare ale copilului și viața de familie – Articolul 15 – Luarea în custodie publică în scopul îndepărtării – Verificarea respectării condițiilor de legalitate a acestei luări în custodie publică”

Introducere

1. Respectarea principiului nereturnării, principiu absolut care reflectă una dintre valorile fundamentale ale Uniunii și ale membrilor săi, precum și a intereselor menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115/CE[2] ridică probleme delicate atunci când, de la adoptarea unei decizii de returnare care a dobândit un caracter definitiv, situația resortisantului unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală a evoluat. Acest lucru este valabil în special atunci când o autoritate judiciară care are sarcina de a verifica legalitatea luării în custodie publică a unui astfel de resortisant arată că acest principiu și aceste interese nu au fost evocate sau examinate în prealabil în cursul procedurii de returnare.

2. Prezenta cerere de decizie preliminară privește interpretarea articolului 5, a articolului 13 alineatele (1) și (2) și a articolului 15 din Directiva 2008/115, care garantează respectarea principiului nereturnării și a anumitor interese ale resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală, o protecție jurisdicțională efectivă în privința deciziilor referitoare la returnare și, respectiv, condiții și modalități stricte privind adoptarea unei măsuri privative de libertate.

[1] Limba originală: franceza.

[i] Numele prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile la procedură.

[2] Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală (JO 2008, L 348, p. 98).

3. Această cerere a fost formulată de rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond (Tribunalul din Haga, sediul din Roermond, Țările de Jos), în cadrul unui litigiu între GB, pe de o parte, și Minister van Asiel en Migratie (ministrul pentru azil și migrație, Țările de Jos) (denumit în continuare „ministrul”), pe de altă parte, în legătură cu decizia acestuia din urmă de luare în custodie publică a lui GB în vederea îndepărtării sale în executarea unei decizii de returnare.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

4. Articolul 5 din Directiva 2008/115, intitulat „Principiul nereturnării, interesul superior al copilului, viața de familie și starea de sănătate”, prevede:

„La punerea în aplicare a prezentei directive, statele membre acordă atenția cuvenită:

(a) intereselor superioare ale copilului;

(b) vieții de familie;

(c) stării de sănătate a resortisantului în cauză al unei țări terțe;

și respectă principiul nereturnării.”

5. Articolul 9 alineatul (1) litera (a) din această directivă, intitulat „Amânarea îndepărtării”, prevede:

„(1) Statele membre amână îndepărtarea:

(a) în cazul în care aceasta ar încălca principiul nereturnării […]”

6. Articolul 13 din directiva menționată, intitulat „Căi de atac”, prevede la alineatele (1) și (2):

„(1) Resortisantului în cauză al unei țări terțe i se acordă posibilitatea unei căi de atac efective împotriva deciziilor referitoare la returnare, astfel cum se menționează la articolul 12 alineatul (1), în fața unei autorități judiciare sau administrative competente sau în fața unui organ competent alcătuit din membri imparțiali și care beneficiază de garanții de independență.

(2) Autoritatea sau organul menționate la alineatul (1) dețin competențe în ceea ce privește revizuirea deciziilor referitoare la returnare, astfel cum se menționează la articolul 12 alineatul (1), inclusiv posibilitatea suspendării temporare a executării acestora, cu excepția cazului în care suspendarea este deja aplicabilă în temeiul legislației naționale.”

7. Articolul 15 din aceeași directivă, intitulat „Luarea în custodie publică”, prevede la alineatele (1)-(5):

„(1) Cu excepția cazului în care se pot aplica în mod eficient alte măsuri suficiente, dar mai puțin coercitive într-un caz concret, statele membre pot ține în custodie publică un resortisant al unei țări terțe care face obiectul unor proceduri de returnare doar în vederea pregătirii procesului de returnare și/sau în vederea desfășurării procesului de îndepărtare, în special în cazul în care:

(a) există riscul de sustragere sau

(b) resortisantul în cauză al unei țări terțe evită sau împiedică pregătirea returnării sau procesul de îndepărtare.

Orice măsură de luare în custodie publică este pentru o perioadă cât mai scurtă cu putință și se menține numai pe durata desfășurării și a executării, în mod adecvat, a dispozițiilor de îndepărtare.

(2) Autoritățile administrative sau judiciare dispun măsurile de luare în custodie publică.

Luarea în custodie publică se ordonă în scris, menționându-se motivele de fapt și de drept.

Atunci când luarea în custodie publică a fost dispusă de autoritățile administrative, statele membre:

(a) fie asigură un control judiciar rapid al legalității luării în custodie publică, asupra căreia se pronunță într-un termen cât mai scurt de la începerea luării în custodie publică,

(b) fie acordă resortisantului în cauză al unei țări terțe dreptul de a intenta o acțiune în justiție în virtutea căreia legalitatea măsurii de luare în custodie publică face obiectul unui control judiciar rapid inițiat cât mai rapid posibil de la inițierea procedurilor pertinente. În acest caz, statele membre informează imediat resortisanții în cauză ai țărilor terțe asupra posibilității intentării unei astfel de acțiuni.

Resortisantul în cauză al unei țări terțe este eliberat imediat în cazul în care luarea în custodie publică nu este legală.

(3) În toate cazurile, luarea în custodie publică face obiectul unor revizuiri la intervale rezonabile de timp, fie la cererea resortisantului în cauză al unei țări terțe, fie din oficiu. În cazul unor perioade prelungite de luare în custodie publică, revizuirile fac obiectul controlului judiciar.

(4) În cazul în care există indicii conform cărora nu mai există posibilitatea rezonabilă a îndepărtării din motive legale sau de altă natură sau există indicii privind încetarea condițiilor stabilite la alineatul (1), luarea în custodie publică nu mai este justificată și persoana în cauză este eliberată imediat.

(5) Luarea în custodie publică se menține pe toată durata în care se îndeplinesc condițiile stabilite la alineatul (1) și în măsura în care este necesar pentru a asigura punerea în aplicare cu succes a măsurii de îndepărtare. Fiecare stat membru stabilește o perioadă limitată de custodie publică, care nu poate depăși șase luni.”

Dreptul neerlandez

8. Articolul 59 alineatul 1 litera a din Vreemdelingenwet 2000 (Legea din 2000 privind străinii) din 23 noiembrie 2000 (Stb. 2000, nr. 495), în versiunea aplicabilă litigiului principal, prevede:

„În cazul în care interesul ordinii publice sau al securității naționale impune acest lucru, [ministrul] poate lua în custodie publică, în vederea îndepărtării sale, resortisantul străin care […] nu se află în situație de ședere legală.”

Litigiul principal, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

9. La 11 septembrie 2024, GB, care indică faptul că este cetățean algerian, a depus o cerere de protecție internațională în Țările de Jos. El nu s-a prezentat la audierea referitoare la motivele acestei cereri.

10. Prin decizia din 7 octombrie 2024, ministrul a respins această cerere și a adoptat o decizie care echivalează de asemenea cu o decizie de returnare (denumită în continuare „decizia de returnare”). În lipsa unei căi de atac formulate de GB în termenul acordat în acest scop, decizia de returnare a rămas definitivă, iar GB nu s-a conformat în mod voluntar obligației de returnare care decurgea din aceasta.

11. La 26 martie 2025, GB a fost transferat în Țările de Jos de către autoritățile franceze în temeiul Regulamentului (UE) nr. 604/2013, denumit „Regulamentul Dublin III” [3]. GB a fost apoi luat în custodie publică în temeiul articolului 8 din Directiva 2013/33/UE de stabilire a standardelor pentru primirea solicitanților de protecție internațională [4].

12. În aceeași zi, GB a introdus în Țările de Jos o cerere ulterioară de protecție internațională, care a avut ca efect suspendarea executării deciziei de returnare. El a declarat de asemenea că se teme că va fi expus unui risc serios de a fi supus unor pedepse sau tratamente inumane sau degradante în cazul în care s-ar întoarce în Algeria. La 7 aprilie 2025, GB a fost audiat cu privire la motivele acestei cereri și a fost informat cu privire la intenția de respingere a cererii menționate ca vădit nefondată. La 9 aprilie 2025, înainte de soluționarea cererii sale, GB a retras-o. Suspendarea deciziei de returnare a încetat, așadar, de plin drept.

13. La 10 aprilie 2025, măsura de luare în custodie publică care fusese impusă la 26 martie 2025 în temeiul articolului 8 din Directiva 2013/33 a fost ridicată. O altă măsură de luare în custodie publică a fost însă dispusă împotriva lui GB în vederea îndepărtării sale în Algeria în executarea deciziei de returnare, în temeiul articolului 15 din Directiva 2008/115. Cu ocazia audierii prealabile acestei luări în custodie publică, care a avut loc în aceeași zi, GB a declarat că se temea că va fi supus unor pedepse sau tratamente inumane sau degradante în cazul întoarcerii în Algeria și că era tatăl unui copil născut în Franța la 18 septembrie 2024 de care își dorea să se poată ocupa.

14. La 16 aprilie 2025, GB a formulat o acțiune împotriva luării în custodie publică la rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond (Tribunalul din Haga, sediul din Roermond), care este instanța de trimitere.

[3] Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid (JO 2013, L 180, p. 31).

[4] Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 (JO 2013, L 180, p. 96).

15. Această instanță ridică problema dacă, în temeiul dreptului Uniunii, ea trebuie ca, atunci când verifică respectarea condițiilor de legalitate a luării în custodie publică, să aprecieze, dacă este cazul, din oficiu, dacă principiul nereturnării și interesele menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115 se opun îndepărtării lui GB în Algeria, în cazul în care există împrejurări și fapte pertinente care au intervenit sau au apărut după adoptarea deciziei de returnare rămase definitivă.

16. În temeiul dreptului neerlandez și al jurisprudenței Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (Secția de contencios administrativ a Consiliului de Stat, Țările de Jos)[5], instanței de trimitere i-ar fi interzisă o astfel de apreciere. Situația ar fi diferită numai dacă împotriva deciziei de returnare s-a exercitat o cale de atac autonomă, iar controlul luării în custodie publică și controlul deciziei de returnare au loc în cadrul aceleiași proceduri.

17. Or, instanța de trimitere se consideră a fi singura autoritate judiciară care poate aprecia dacă îndepărtarea lui GB în Algeria este compatibilă cu principiul nereturnării și cu interesele menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115.

18. Astfel, în niciun moment al procedurii nu s-a apreciat dacă acest principiu și aceste interese se opun îndepărtării lui GB. În special, o asemenea apreciere nu a avut loc la momentul adoptării deciziei de returnare, din moment ce GB nu s-a prezentat la audierea referitoare la cererea sa de protecție internațională. În plus, în lipsa unei căi de atac împotriva deciziei de returnare, legalitatea acestei decizii nu a fost verificată ulterior de o autoritate judiciară.

19. O apreciere a principiului nereturnării și a intereselor menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115 nu s-a efectuat nici cu ocazia luării în custodie publică a lui GB în vederea îndepărtării sale, deși GB invocase în esență, cu ocazia audierii prealabile luării sale în custodie publică, la 10 aprilie 2025, o schimbare semnificativă a împrejurărilor, menționând temerea sa de a fi supus unor pedepse sau tratamente inumane sau degradante în cazul întoarcerii în Algeria și susținând că dorea să se ocupe de copilul său.

20. O asemenea apreciere nu ar putea fi efectuată nici într-un alt stadiu al procedurii. Astfel, reglementarea neerlandeză nu prevede o verificare și nici o reexaminare periodică a deciziei de returnare în raport cu principiul nereturnării sau cu interesele menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115, chiar dacă există un anumit interval de timp între adoptarea acestei decizii și executarea sa. Situația ar fi diferită numai în cazul desemnării unei alte țări terțe drept țară de returnare sau atunci când se ia o decizie în urma depunerii unei cereri de protecție internațională sau a unei cereri de permis de ședere în temeiul dreptului național.

21. Reglementarea neerlandeză nu prevede o cale de atac autonomă împotriva executării unei decizii de returnare rămase definitivă. Un resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală ar putea doar să formuleze o contestație împotriva unei „expulzări efective” preconizate și planificate, odată ce data și ora acesteia i-au fost comunicate. O asemenea contestație nu ar permite însă împiedicarea unei luări în custodie publică care s-ar dovedi nejustificată. În plus, conform jurisprudenței Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (Secția de contencios administrativ a Consiliului de Stat), aceasta nu ar fi posibilă decât „dacă situația la momentul expulzării efective este atât de diferită de cea existentă la momentul adoptării deciziei din care rezultă posibilitatea expulzării încât nu se mai poate considera fără rezerve că intenția de

[5] În cererea sa de decizie preliminară, instanța de trimitere citează hotărârile Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (Secția de contencios administrativ a Consiliului de Stat) nr. 201904771/2/V3 din 26 iulie 2023 (NL:RVS:2023:2829) și nr. 202204434/1/V3 din 12 decembrie 2023 (NL:RVS:2023:4578).

expulzare efectivă este una legală”. Această contestație nu ar privi decât modalitățile de executare a deciziei de returnare și nu ar conduce la o apreciere a principiului nereturnării sau a intereselor menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115 [6].

22. Or, luarea în custodie publică în vederea îndepărtării nu ar fi justificată și nu ar mai răspunde finalității sale în cazul în care îndepărtarea nu ar putea avea loc ca urmare a principiului nereturnării sau a intereselor menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115. Într-un asemenea caz, în conformitate cu articolul 15 din această directivă, persoana interesată ar trebui să fie eliberată imediat. Prin urmare, înainte de luarea în custodie publică a resortisantului unei țări terțe în vederea îndepărtării sale, ar trebui să se verifice dacă îndepărtarea este permisă.

23. Instanța de trimitere solicită, așadar, Curții să precizeze dacă dreptul Uniunii îi impune să efectueze o apreciere a principiului nereturnării și a intereselor menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115.

24. În această privință, instanța respectivă arată că articolul 5 din directiva amintită, astfel cum a fost interpretat în jurisprudența Curții [7], impune tuturor autorităților naționale competente să respecte principiul nereturnării în toate stadiile procedurii de returnare. Or, luarea în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe în vederea îndepărtării sale ar pune în aplicare directiva menționată și ar constitui un „stadiu al procedurii de returnare”.

25. În plus, din articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2008/115, precum și din jurisprudența Curții [8] rezultă că o decizie de returnare poate coexista cu o amânare a îndepărtării, astfel încât existența unei decizii de returnare adoptate anterior și eventual rămase definitivă nu împiedică verificarea compatibilității îndepărtării, în executarea acestei decizii, cu principiul nereturnării.

26. Instanța de trimitere adaugă că dreptul la o cale de atac efectivă, consacrat la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și concretizat la articolul 13 alineatele (1) și (2) din Directiva 2008/115, impune ca instanța chemată să verifice respectarea condițiilor de legalitate a luării în custodie publică în vederea îndepărtării resortisantului unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, în executarea unei decizii de returnare, să poată verifica dacă principiul nereturnării și interesele menționate la articolul 5 din această directivă se opun îndepărtării respective. O asemenea abordare ar fi cu atât mai necesară în lipsa unei alte căi de atac efective.

27. În aceste condiții, rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond (Tribunalul din Haga, sediul din Roermond) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 5, articolul 13 alineatele (1) și (2) și articolul 15 din Directiva 2008/115 coroborate cu articolul 6, cu articolul 19 alineatul (2) și cu articolul 47 din [cartă] trebuie interpretate în sensul că o autoritate judiciară, atunci când verifică respectarea condițiilor prevăzute de dreptul Uniunii pentru legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări

[6] Hotărârea Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (Secția de contencios administrativ a Consiliului de Stat) nr. 201306899/1/V2 din 12 iunie 2015 (NL:RVS:2015:1995).

[7] Instanța de trimitere face referire printre altele la Hotărârea din 17 octombrie 2024, Ararat (C-156/23, denumită în continuare „Hotărârea Ararat”, EU:C:2024:892, punctul 35).

[8] Instanța de trimitere face referire la Hotărârea din 3 iunie 2021, Westerwaldkreis (C-546/19, denumită în continuare „Hotărârea Westerwaldkreis”, EU:C:2021:432), Hotărârea din 22 noiembrie 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Îndepărtare – Canabis medicinal) (C-69/21, denumită în continuare „Hotărârea Îndepărtare – Canabis medicinal”, EU:C:2022:913), și Hotărârea Ararat.

terțe, are obligația să se asigure, dacă este necesar, din oficiu, că principiul nereturnării nu se opune executării deciziei de returnare care a fost adoptată anterior și pentru executarea căreia resortisantul țării terțe a fost luat în custodie publică?

2) Articolul 5, articolul 13 alineatele (1) și (2) și articolul 15 din Directiva 2008/115 coroborate cu articolele 6 și 7, cu articolul 24 alineatul (2) și cu articolul 47 din [cartă] trebuie interpretate în sensul că o autoritate judiciară, atunci când verifică dacă sunt respectate condițiile prevăzute de dreptul Uniunii pentru legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe, are obligația să se asigure, dacă este necesar, din oficiu, că interesele menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115 nu se opun executării deciziei de returnare care a fost adoptată anterior și pentru executarea căreia resortisantul țării terțe a fost luat în custodie publică?"

28. Instanța de trimitere a solicitat ca prezenta trimitere să fie soluționată potrivit procedurii preliminare de urgență prevăzute la articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții.

29. Prin decizia din 21 mai 2025, Curtea a decis să admită această cerere.

30. Guvernul neerlandez, GB și Comisia Europeană au depus observații scrise. Aceleași părți și-au prezentat de asemenea observațiile orale în ședința care a avut loc la 1 iulie 2025.

Analiză

Observații introductive

31. Obiectivul Directivei 2008/115 constă, astfel cum reiese din considerentele (2) și (11) ale acesteia, în instituirea unei politici eficiente de îndepărtare și de returnare întemeiată pe standarde și garanții juridice comune, pentru ca persoanele în cauză să fie returnate într-o manieră umană și cu respectarea deplină a drepturilor lor fundamentale și a demnității lor [9].

32. Astfel, Curtea a amintit că, din moment ce un resortisant al unei țări terțe intră, asemenea resortisantului din litigiul principal, în domeniul de aplicare al directivei amintite, trebuie în principiu să i se aplice standardele și procedurile comune prevăzute de aceasta în vederea returnării sale, atât timp cât șederea sa nu a fost, eventual, regularizată [10]. În această privință, amintim că, atunci când este dispusă în scopul îndepărtării, măsura luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală nu este destinată decât să asigure efectivitatea procedurii de returnare [11].

33. Întrucât orice luare în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe constituie o ingerință gravă în dreptul la libertate consacrat la articolul 6 din cartă, Curtea a precizat că puterea recunoscută autorităților naționale competente de a lua măsuri de custodie publică în privința resortisanților unor țări terțe este reglementată strict. O măsură de luare în custodie

[9] A se vedea Hotărârea din 5 iunie 2014, Mahdi (C-146/14 PPU, denumită în continuare „Hotărârea Mahdi", EU:C:2014:1320, punctul 38), Hotărârea din 19 iunie 2018, Gnandi (C-181/16, denumită în continuare „Hotărârea Gnandi", EU:C:2018:465, punctul 48), și Hotărârea Îndepărtare – Canabis medical (punctul 88).

[10] A se vedea Hotărârea Ararat (punctul 33 și jurisprudența citată).

[11] A se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 2022, Politsei- ja Piirivalveamet (Luare în custodie publică – Risc de săvârșire a unei infracțiuni) (C-241/21, EU:C:2022:753, punctele 31, 32 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 8 noiembrie 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Examinare din oficiu a măsurii de luare în custodie publică) (C-704/20 și C-39/21, denumită în continuare „Hotărârea Examinare din oficiu a măsurii de luare în custodie publică", EU:C:2022:858, punctul 74).

publică nu poate fi astfel dispusă sau prelungită decât cu respectarea normelor generale și abstracte care stabilesc condițiile și modalitățile acesteia, care figurează printre altele la articolul 15 alineatul (1), alineatul (2) al doilea paragraf și alineatele (4)-(6) din Directiva 2008/115 [12].

34. Astfel, conform articolului 15 alineatul (1) din Directiva 2008/115, privarea de libertate pe care o reprezintă luarea în custodie publică a unei persoane în scopul îndepărtării nu poate fi impusă decât cu respectarea anumitor condiții de fond, care privesc lipsa altor măsuri mai puțin constrângătoare decât luarea în custodie publică și ipoteza în care această îndepărtare riscă să fie compromisă de comportamentul persoanei în cauză. Măsura de luare în custodie publică trebuie, pe de altă parte, să fie pentru o perioadă cât mai scurtă cu putință și să se mențină numai pe durata desfășurării și a executării în mod adecvat a dispozițiilor de îndepărtare. Potrivit alineatelor (3) și (4) ale acestei dispoziții, o astfel de privare de libertate este supusă unei revizuiri la intervale rezonabile de timp și încetează în cazul în care există indicii conform cărora nu mai există posibilitatea rezonabilă a îndepărtării, ceea ce trebuie înțeles ca impunând existența unei posibilități reale de punere în aplicare cu succes a măsurii de îndepărtare, având în vedere termenele maxime de privare de libertate stabilite la articolul 15 alineatele (5) și (6) din această directivă și care sunt obligatorii pentru toate statele membre [13].

35. Atunci când rezultă că condițiile de fond care au servit drept temei pentru decizia inițială de luare în custodie publică a resortisantului în cauză nu au fost sau nu mai sunt îndeplinite ori că durata maximă a luării în custodie publică este atinsă, persoana în cauză trebuie să fie eliberată imediat, astfel cum indică de altfel legiuitorul Uniunii în mod expres la articolul 15 alineatul (2) al patrulea paragraf și alineatul (4) din directiva menționată [14].

36. În ceea ce privește dreptul resortisanților țărilor terțe luați în custodie publică la protecție jurisdicțională efectivă, la articolul 15 alineatul (2) al treilea paragraf din Directiva 2008/115 figurează norme comune ale Uniunii în materie de protecție jurisdicțională. Potrivit acestei dispoziții, care constituie o materializare, în domeniul avut în vedere, a dreptului la protecție jurisdicțională efectivă garantat la articolul 47 din cartă, fiecare stat membru trebuie să prevadă, atunci când luarea în custodie publică a fost dispusă de o autoritate administrativă, un control jurisdicțional „rapid”, fie din oficiu, fie la cererea persoanei vizate, al legalității acestei luări în custodie [15].

37. În prezenta cauză, având în vedere elementele din dosar, se ridică mai specific problema dacă instanța chemată să verifice astfel legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, în vederea îndepărtării sale în executarea unei decizii de returnare rămase definitivă, poate sau trebuie să aprecieze dacă principiul nereturnării, pe de o parte, precum și interesele menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115 și, mai precis, interesele superioare ale unui copil și viața de familie, pe de altă parte, se opun acestei îndepărtări

[12] A se vedea în acest sens Hotărârea din 10 martie 2022, Landkreis Gifhorn (C-519/20, EU:C:2022:178, punctul 62), Hotărârea Examinarea din oficiu a măsurii de luare în custodie publică (punctele 72, 73, 75-77, precum și jurisprudența citată), și Hotărârea din 4 octombrie 2024, Bouskoura (C-387/24 PPU, EU:C:2024:868, punctele 41-45).

[13] A se vedea în acest sens Hotărârea din 28 aprilie 2011, El Dridi (C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, punctul 40), și Hotărârea Mahdi (punctul 60), în care Curtea face trimitere la Hotărârea din 30 noiembrie 2009, Kadzoev (C-357/09 PPU, EU:C:2009:741, punctul 65).

[14] A se vedea Hotărârea din 30 noiembrie 2009, Kadzoev (C-357/09 PPU, EU:C:2009:741, punctul 60), Hotărârea Examinarea din oficiu a măsurii de luare în custodie publică (punctul 79) și Hotărârea din 4 octombrie 2024, Bouskoura (C-387/24 PPU, EU:C:2024:868, punctul 44).

[15] A se vedea în acest sens Hotărârea din 14 mai 2020, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (C-924/19 PPU și C-925/19 PPU, denumită în continuare „Hotărârea Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság”, EU:C:2020:367, punctul 289), și Hotărârea Examinarea din oficiu a măsurii de luare în custodie publică (punctele 81-83 și jurisprudența citată).

atunci când împotriva resortisantului respectiv a fost adoptată o decizie de returnare definitivă, iar luarea în custodie publică a fost dispusă de o autoritate administrativă fără să se fi ținut seama în prealabil de acestea. Aceasta este ordinea în care vom examina succesiv cele două întrebări preliminare adresate de instanța de trimitere.

Cu privire la prima întrebare

38. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită în esență Curții să stabilească dacă articolul 5 și articolul 15 din Directiva 2008/115 [16] coroborate cu articolul 6, cu articolul 19 alineatul (2) și cu articolul 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că autoritatea judiciară chemată să verifice legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, în vederea îndepărtării sale în executarea unei decizii de returnare rămase definitivă, are obligația să se asigure, dacă este necesar, din oficiu, că principiul nereturnării nu se opune îndepărtării respective atunci când nu s-a ținut seama în prealabil de principiul menționat.

39. Mai întâi, amintim că principiul nereturnării este un principiu fundamental consacrat la articolul 19 alineatul (2) din cartă, potrivit căruia „[n]imeni nu poate fi strămutat, expulzat sau extrădat către un stat unde există un risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante”. Acest principiu este de asemenea legat de articolul 18 din cartă, care consacră dreptul la azil, precum și de articolul 4 din cartă, referitor la interzicerea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, și are un caracter absolut [17].

40. În cadrul Directivei 2008/115, principiul nereturnării este înscris printre altele la articolul 5 ultima teză din această directivă, care prevede că, atunci când statele membre pun în aplicare directiva menționată, ele trebuie să respecte principiul nereturnării [18].

41. În continuare, trebuie să se arate că reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că, având în vedere obiectivul pe care îl urmărește, articolul 5 din Directiva 2008/115 nu poate face obiectul unei interpretări restrictive. Pe de altă parte, acesta are efect direct și, prin urmare, poate fi invocat de un particular și aplicat de autoritățile administrative și de instanțele judecătorești ale statelor membre [19].

42. În sfârșit, în ceea ce privește consecințele care trebuie deduse din principiul nereturnării, astfel cum figurează la articolul 5 din Directiva 2008/115, observăm că, în câteva ocazii, Curtea a considerat că acest principiu nu se opune în mod sistematic adoptării unei decizii de returnare și a

[16] Articolul 13 din Directiva 2008/115, intitulat „Căi de atac”, prevede dreptul la o cale de atac jurisdicțională specifică împotriva deciziilor referitoare la returnare menționate la articolul 12 alineatul (1) din această directivă. Or, această din urmă dispoziție nu menționează decât deciziile de returnare, deciziile privind interdicția de intrare, precum și deciziile de îndepărtare. O decizie de luare în custodie publică nu intră, așadar, în domeniul de aplicare al articolului 13 din directiva menționată.

[17] A se vedea în acest sens Hotărârea Îndepărtare – Canabis medical (punctul 57), Hotărârea din 6 iulie 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Refugiat care a săvârșit o infracțiune gravă) (C-663/21, EU:C:2023:540, punctul 36), și Hotărârea Ararat (punctele 35, 36, 49 și 50).

[18] Principiul nereturnării figurează de asemenea la articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2008/115, în temeiul căruia statele membre trebuie să amâne îndepărtarea în cazul în care ea ar încălca acest principiu.

[19] A se vedea în acest sens Hotărârea Îndepărtare – Canabis medical (punctul 55) și Hotărârea Ararat (punctul 35 și jurisprudența citată).

unei eventuale decizii de îndepărtare împotriva unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală [20], ci justifică *numai amânarea îndepărtării* acestuia în executarea deciziei de returnare, astfel cum prevede articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2008/115 [21].

43. Cu toate acestea, Curtea a mai arătat că, atunci când autoritatea națională competentă intenționează să adopte o decizie de returnare, această autoritate trebuie în special să respecte principiul nereturnării [22]. În această privință, Curtea a fost determinată să precizeze că articolul 5 din Directiva 2008/115 obligă autoritatea națională competentă să respecte, *în toate stadiile procedurii de returnare*, principiul nereturnării, astfel încât această dispoziție *se opune* ca un resortisant al unei țări terțe să facă obiectul unei *decizii de returnare* atunci când se stabilește că o *îndepărtare* a acestuia în țara de destinație avută în vedere este, în temeiul principiului nereturnării, *exclusă pentru o durată nedeterminată* [23].

44. Mai recent, Curtea a reiterat că respectarea principiului nereturnării se impune *înainte de executarea* unei decizii de returnare. În ipoteza în care autoritatea națională competentă ar ajunge la concluzia că îndepărtarea resortisantului vizat al unei țări terțe îl expune pe acesta unui risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau unor pedepse sau tratamente inumane și degradante, această autoritate trebuie *să amâne îndepărtarea respectivă atât timp cât persistă un asemenea risc*, în conformitate cu articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2008/115. Curtea a adăugat că respectarea acestui principiu se impune *până la* momentul *controlului jurisdicțional al acestei executări* [24].

45. În acest scop, în opinia Curții, statele membre trebuie să permită persoanelor în cauză să se prevaleze de orice *schimbare a circumstanțelor intervenită după adoptarea deciziei de returnare*, care ar fi de natură să aibă un *impact semnificativ* asupra aprecierii situației lor în raport printre altele cu articolul 5 din Directiva 2008/115 [25].

46. Astfel, Curtea a statuat că, atunci când trecerea unei anumite perioade a determinat o schimbare a împrejurărilor, autoritatea națională trebuie să efectueze, înainte de executarea deciziei de returnare, o *evaluare actualizată* a riscurilor cu care se confruntă resortisantul unei țări terțe de a fi expus unor tratamente interzise, în termeni absoluți, de articolul 4 și de articolul 19 alineatul (2) din cartă. Această evaluare, *care trebuie să fie distinctă și autonomă în raport cu cea realizată la momentul adoptării deciziei respective de returnare*, trebuie să permită autorității naționale *să se asigure, ținând seama de orice schimbare a împrejurărilor care a intervenit, precum și de orice element nou eventual invocat* de acest resortisant al unei țări terțe, că nu există *motive serioase și întemeiate* de a crede că respectivul resortisant al unei țări terțe ar fi expus, în cazul întoarcerii într-o țară terță, unui risc real de a fi supus, în aceasta din urmă,

[20] A se vedea Hotărârea Gnandi (punctele 59-67).

[21] A se vedea Hotărârea Westerwaldkreis (punctele 58 și 59), în care Curtea face trimitere la Concluziile avocatului general Pikamäe prezentate în cauza Westerwaldkreis (C-546/19, EU:C:2021:105, punctul 87).

[22] A se vedea Hotărârea din 11 decembrie 2014, Boudjlida (C-249/13, EU:C:2014:2431, punctele 48 și 49), și Hotărârea Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (punctul 118 și jurisprudența citată).

[23] A se vedea în acest sens Hotărârea Îndepărtare – Canabis medical (punctele 55, 56 și 59). Curtea a considerat în esență că aceasta este situația în special atunci când starea de sănătate a resortisantului este deosebit de gravă, iar returnarea poate în sine să genereze pentru persoana interesată un risc real de tratamente inumane sau degradante, în sensul articolului 4 din cartă. Ea a adăugat totuși că articolul 7 din cartă nu poate impune unui stat membru să renunțe la adoptarea unei decizii de returnare sau a unei măsuri de îndepărtare față de un resortisant numai din cauza riscului unei deteriorări a stării de sănătate a acestuia din urmă în țara de destinație, atunci când aceste condiții stricte nu sunt îndeplinite (punctele 60-71, 101 și 102). A se vedea de asemenea Hotărârea din 6 iulie 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Refugiat care a săvârșit o infracțiune gravă) (C-663/21, EU:C:2023:540, punctele 36 și 52), din care reiese că resortisantul în cauză ar fi fost expus unui risc de tortură sau de moarte în cazul întoarcerii în țara sa de origine (punctul 21).

[24] A se vedea în acest sens Hotărârea Ararat (punctele 38, 39 și 46, precum și jurisprudența citată).

[25] A se vedea în acest sens Hotărârea Gnandi (punctul 64) și Hotărârea Ararat (punctul 37).

pedepsei cu moartea, torturii sau unor tratamente inumane sau degradante. Astfel, o asemenea evaluare actualizată este singura de natură să îi permită acestei autorități să se asigure că îndepărtarea este conformă cu condițiile legale impuse, în special cu cerințele stabilite la articolul 5 din Directiva 2008/115 [26].

47. Pe de altă parte, pronunțându-se cu privire la obligația de examinare din oficiu a unui motiv întemeiat pe încălcarea dispozițiilor Uniunii atunci când *o autoritate judiciară verifică condițiile de legalitate a unei măsuri de luare în custodie publică dispuse de o autoritate administrativă*, Curtea a considerat că instanța trebuie să fie în măsură să *se pronunțe cu privire la orice element de fapt și de drept pertinent* pentru a verifica această legalitate și să ia în considerare elementele de fapt și dovezile invocate de autoritatea administrativă care a dispus măsura inițială de luare în custodie publică, precum și dovezile și observațiile care îi sunt prezentate eventual de persoana vizată. Instanța trebuie să fie de asemenea în măsură să cerceteze orice alt element pertinent pentru decizia sa în cazul în care ar considera necesar acest lucru. În acest sens, Curtea s-a referit la importanța dreptului la libertate garantat la articolul 6 din cartă, precum și la gravitatea ingerinței în acest drept pe care o constituie luarea în custodie publică și la cerința unei protecții jurisdicționale de nivel ridicat [27].

48. Din ansamblul jurisprudenței citate la punctele 42-44 din prezentele concluzii rezultă că articolul 5 din Directiva 2008/115 impune statelor membre să respecte principiul nereturnării „în toate stadiile procedurii”, până la îndepărtare, care constă în „transportul fizic în afara statului membru” a persoanei în cauză [28]. În funcție de împrejurările specifice ale fiecărei cauze sau de stadiul procedurii în care este realizată examinarea unui risc real și serios de a crede că un resortisant al unei țări terțe ar fi expus, în cazul returnării, pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante, principiul nereturnării se va opune atunci ca acest resortisant să facă obiectul unei decizii de returnare sau, dacă este cazul, va justifica numai amânarea îndepărtării, atât timp cât persistă riscul respectiv.

49. În speță, este cert că reclamantul din cauza principală a făcut obiectul unei decizii de returnare care a fost adoptată la 7 octombrie 2024. Această decizie a dobândit caracter definitiv și niciun element din dosar nu permite să se considere că adoptarea deciziei de returnare era nelegală din perspectiva principiului nereturnării, deși, întrucât reclamantul nu s-a prezentat pentru a fi ascultat, această decizie a fost adoptată fără să fi avut loc o apreciere pe fond a eventualului conflict dintre îndepărtare și acest principiu. Litigiul principal privește deci respectarea principiului nereturnării și examinarea din oficiu de către instanță nu în contextul adoptării unei decizii de returnare, ci al executării acesteia cu ocazia continuării procedurii de returnare prin luarea în custodie publică a resortisantului în cauză.

50. Or, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 45-47 din prezentele concluzii, obligația de examinare din oficiu a principiului nereturnării a fost recunoscută atunci când autoritatea națională intenționează să adopte o decizie de returnare sau înainte de executarea unei decizii de returnare, în special în cazul schimbării împrejurărilor survenite după adoptarea acestei decizii de returnare, care pot avea un impact semnificativ asupra aprecierii situației resortisantului în cauză,

[26] A se vedea în acest sens Hotărârea Ararat (punctul 38).

[27] A se vedea în acest sens Hotărârea Examinarea din oficiu a măsurii de luare în custodie publică (punctele 87 și 88). Observăm că, în acea cauză, Curtea a arătat, pe de altă parte, că încadrarea strictă de către legiuitorul Uniunii a luării în custodie publică și a menținerii unei măsuri de luare în custodie publică conduce la o situație care nu se aseamănă în toate privințele cu un contencios administrativ în care inițiativa și stabilirea obiectului litigiului aparțin părților (punctul 92 din acea hotărâre). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Richard de la Tour prezentate în cauza Ararat (C-156/23, EU:C:2024:413, punctul 45).

[28] A se vedea articolul 3 punctul 5 din Directiva 2008/115; a se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Richard de la Tour prezentate în cauza Ararat (C-156/23, EU:C:2024:413, punctul 36).

precum și atunci când o autoritate judiciară verifică condițiile de legalitate a unei măsuri de luare în custodie publică dispuse de o autoritate administrativă cu ocazia punerii în aplicare a unei proceduri de returnare.

51. Prin urmare, situația este astfel aceeași inclusiv în stadiul procedurii de returnare care privește verificarea de către o autoritate judiciară a legalității luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, dispusă în vederea îndepărtării acestui resortisant în executarea unei decizii de returnare.

52. În speță, pe de altă parte, pe lângă faptul că principiul nereturnării nu a făcut obiectul unei examinări prealabile nici de către autoritatea națională competentă care a adoptat decizia de returnare, nici de către autoritatea administrativă care a dispus luarea în custodie publică, instanța de trimitere a arătat că nu există nicio altă cale de atac jurisdicțională efectivă la finalul căreia să poată fi luată în considerare situația actualizată a resortisantului.

53. În aceste împrejurări, faptul că GB a invocat un risc de tratamente inumane sau degradante în cazul returnării în Algeria ne determină să considerăm că autoritatea judiciară care are sarcina de a verifica legalitatea luării în custodie publică în executarea deciziei de returnare trebuie să verifice, în acest stadiu al procedurii, dacă este cazul, din oficiu, dacă GB poate fi expus unui asemenea risc în cazul returnării în țara de destinație avută în vedere.

54. Astfel, protecția jurisdicțională garantată de articolul 47 din cartă nu ar fi nici efectivă, nici completă dacă instanța națională nu ar avea obligația de a constata din oficiu încălcarea principiului nereturnării, din moment ce *elementele din dosar aduse la cunoștința sa*, astfel cum *au fost completate sau clarificate în cadrul procedurii contradictorii desfășurate în fața sa*, tind să demonstreze că decizia de returnare se întemeiază pe o *apreciere care nu mai este actuală* a riscurilor de tratamente interzise de acest principiu, la care ar fi expus resortisantul vizat al unei țări terțe în situația în care ar trebui să se întoarcă în țara terță în cauză [29].

55. Ni se pare totuși esențial să se precizeze că nu este vorba în mod necesar, pentru autoritatea care are sarcina de a verifica legalitatea luării în custodie publică, despre a aprecia legalitatea deciziei de returnare adoptate anterior, care poate să fi fost adoptată în mod valabil de autoritatea națională competentă și care a rămas definitivă, nici despre a substitui decizia acesteia din urmă cu propria decizie [30]. Modalitățile întinderii controlului instanței care are sarcina de a verifica legalitatea luării în custodie publică țin în principiu de autonomia procedurală a statelor membre, la fel ca desemnarea autorităților naționale competente să evalueze riscurile suportate în cazul îndepărtării [31]. Or, în Țările de Jos, autoritatea judiciară competentă să adopte sau să verifice o decizie de returnare diferă de cea care verifică legalitatea luării în custodie publică. Aceasta din urmă nu dispune, așadar, de competența de a reexamina sau de a verifica legalitatea unei decizii de returnare și nu poate decât să constate existența unei asemenea decizii.

[29] A se vedea în acest sens Hotărârea Examinare din oficiu a măsurii de luare în custodie publică (punctul 88) și Hotărârea Ararat (punctul 50 și jurisprudența citată).

[30] Situația ar fi diferită dacă autoritatea judiciară ar trebui să substituie cu propria decizie pe cea a autorității administrative prin care s-a dispus luarea în custodie publică sau, în cazul prelungirii luării în custodie publică, pe cea a autorității prin care s-a dispus măsura inițială de luare în custodie publică [a se vedea Hotărârea Mahdi (punctul 62) și Hotărârea Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (punctul 293)].

[31] A se vedea prin analogie Hotărârea Mahdi (punctul 50); a se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Richard de la Tour prezentate în cauzele conexate Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Examinare din oficiu a măsurii de luare în custodie publică) (C-704/20 și C-39/21, EU:C:2022:489, punctele 73-76), precum și în cauza Ararat (C-156/23, EU:C:2024:413, punctul 52).

56. În ședință, guvernul neerlandez a precizat că instanța care are sarcina de a efectua controlul de legalitate a luării în custodie publică trebuie să verifice printre altele dacă există o posibilitate rezonabilă a îndepărtării, în conformitate cu articolul 15 alineatul (4) din Directiva 2008/115, ceea ce include examinarea aspectului dacă autoritatea care a dispus măsura de luare în custodie publică a „ținut seama suficient” de principiul nereturnării, a „evaluat corect” declarațiile resortisantului în acest scop sau a „cântărit acest element” în mod corespunzător. Totuși, acest guvern a adăugat că o asemenea examinare este limitată și că numai autoritatea administrativă competentă să se pronunțe cu privire la o cerere de protecție internațională poate efectua un control complet al situației resortisantului vizat, inclusiv din perspectiva principiului nereturnării. Astfel, dacă o atare examinare nu a fost realizată de această autoritate administrativă, nu revine instanței obligația de a efectua pentru prima dată examinarea respectivă, ci revine resortisantului obligația de a introduce o nouă cerere de protecție internațională. Guvernul neerlandez consideră în plus că acțiunea distinctă și specifică pe care o poate introduce resortisantul vizat atunci când îndepărtarea este prevăzută *de facto* asigură o protecție jurisdicțională suficientă.

57. Or, spre deosebire de ceea ce sugerează guvernul neerlandez, nu i se poate impune resortisantului în cauză să introducă o altă cerere de protecție internațională pentru a obține garanția respectării depline a principiului nereturnării prevăzut la articolul 5 din Directiva 2008/115 coroborat cu articolul 19 alineatul (2) din cartă[32]. De asemenea, nu poate exista așteptarea ca acesta să formuleze o contestație împotriva unei „expulzări efective”, întrucât ea nu poate fi formulată decât după comunicarea datei și a orei expulzării și, astfel cum indică instanța de trimitere, nu conduce în mod sistematic la o apreciere a principiului nereturnării și nu permite împiedicarea unei luări în custodie publică care s-ar putea dovedi nejustificată.

58. Prin urmare, atunci când autoritatea judiciară este chemată să se pronunțe cu privire la legalitatea luării în custodie publică, trebuie să i se recunoască un control deplin în această privință. Deși nu este vorba în acest stadiu despre a verifica legalitatea unei decizii de returnare rămase definitivă, instanța care are sarcina de a verifica legalitatea luării în custodie publică trebuie să poată efectua o evaluare completă și actualizată a situației resortisantului și a riscurilor suportate în cazul returnării din perspectiva principiului nereturnării, atunci când nu s-a ținut niciodată seama de acest principiu în prealabil. Acest lucru este valabil cu atât mai mult în cazul unei schimbări a împrejurărilor survenite după adoptarea deciziei de returnare care poate avea un impact semnificativ asupra aprecierii situației resortisantului în cauză în lumina principiului nereturnării.

59. Adăugăm că, în cazul în care, după evaluarea situației actualizate a resortisantului în cauză, autoritatea judiciară care are sarcina de a verifica legalitatea luării în custodie publică ar ajunge la concluzia că îndepărtarea acestui resortisant îl expune unui risc serios de a fi supus unor pedepse sau tratamente inumane sau degradante, autoritatea respectivă ar trebui, în conformitate cu articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2008/115, să amâne îndepărtarea atât timp cât persistă un asemenea risc, astfel cum reiese din jurisprudența citată la punctele 42 și 44 din prezentele concluzii.

60. Totuși, nu rezultă nici din Directiva 2008/115, nici din jurisprudența Curții că, în cazul amânării îndepărtării, resortisantul unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală trebuie să fie pus imediat în libertate, îndepărtarea putând fi amânată atât timp cât persistă riscul respectiv. În plus, nu orice amânare a îndepărtării ar fi de natură să determine în mod sistematic nelegalitatea

[32] A se vedea în acest sens Hotărârea Ararat (punctele 40 și 41).

măsurii de luare în custodie publică. Este posibil ca, în funcție de împrejurări, autoritățile competente să aibă în vedere o îndepărtare într-un stadiu ulterior, în special atunci când motivele pentru care principiul nereturnării se opune îndepărtării efective se dovedesc a fi temporare [33].

61. Subliniem totuși că, în măsura în care persoana interesată este menținută în custodie publică în temeiul Directivei 2008/115, principiul nereturnării se aplică în toată rigoarea sa, iar standardele și garanțiile impuse de directiva menționată sunt respectate în condiții stricte, inclusiv în ceea ce privește durata maximă a luării în custodie publică, obligatorie pentru toate statele membre. Or, constatăm că amânarea îndepărtării ca urmare a principiului nereturnării nu se numără printre motivele pentru care măsura luării în custodie publică poate fi prelungită pentru o perioadă care depășește cele șase luni, în temeiul articolului 15 alineatele (5) și (6) din Directiva 2008/115.

62. Prin urmare, în măsura în care autoritatea judiciară consideră, în funcție de împrejurările specifice ale cauzei și după examinarea situației actualizate a resortisantului vizat, că îndepărtarea acestuia în țara de destinație avută în vedere este, în temeiul principiului nereturnării, exclusă pentru o durată nedeterminată, astfel încât nu se poate considera că dispozitivul de îndepărtare este încă în curs sau că nu există o posibilitate reală de punere în aplicare cu succes a îndepărtării, având în vedere termenele maxime stabilite de Directiva 2008/115, luarea în custodie publică nu se mai justifică, iar acest resortisant va trebui să fie eliberat imediat.

63. În consecință, se propune Curții să răspundă la prima întrebare preliminară că articolul 5 și articolul 15 din Directiva 2008/115 coroborate cu articolul 6, cu articolul 19 alineatul (2) și cu articolul 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că autoritatea judiciară chemată să verifice legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, în vederea îndepărtării sale în executarea unei decizii de returnare rămase definitivă, are obligația să se asigure, dacă este necesar, din oficiu, că principiul nereturnării nu se opune îndepărtării respective atunci când nu s-a ținut seama în prealabil de principiul menționat, și aceasta cu atât mai mult în cazul unei schimbări a împrejurărilor survenite după adoptarea deciziei de returnare, care poate avea un impact semnificativ asupra aprecierii situației resortisantului în cauză în lumina principiului nereturnării.

Cu privire la a doua întrebare

64. Prin intermediul celei de a doua întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 5 și articolul 15 din Directiva 2008/115 [34] coroborate cu articolul 6, cu articolul 7, cu articolul 24 alineatul (2) și cu articolul 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că autoritatea judiciară chemată să verifice legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, în vederea îndepărtării sale în executarea unei decizii de returnare rămase definitivă, are obligația să se asigure, dacă este necesar, din oficiu, că viața de familie și interesele superioare ale copilului, astfel cum sunt menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115, nu se opun îndepărtării respective atunci când nu s-a ținut seama în prealabil de acestea.

[33] Această situație se poate regăsi, de exemplu, în cazul unui oponent față de regimul politic actual din țara sa, în condițiile în care urmează să aibă loc o schimbare a regimului respectiv.

[34] După cum s-a arătat la nota de subsol 16 din prezentele concluzii, întrebările privind legalitatea luării în custodie publică care sunt prezentate în cadrul cauzei principale nu intră în domeniul de aplicare al articolului 13 din Directiva 2008/115.

65. Amintim că, atunci când pun în aplicare Directiva 2008/115, inclusiv atunci când intenționează să adopte o decizie de returnare sau o măsură de îndepărtare în privința unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, statele membre sunt obligate să respecte drepturile fundamentale recunoscute resortisantului respectiv de cartă.

66. Aceasta este situația printre altele în ceea ce privește dreptul la respectarea vieții private și de familie, astfel cum este garantat de articolul 7 din cartă, de care se poate prevala un resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală care este tatăl unui copil minor și care trebuie coroborat cu articolul 24 alineatul (2) din cartă, care prevede să se asigure că interesul superior al copilului este considerat primordial în toate acțiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorități publice sau de instituții private [35]. Cu toate acestea, spre deosebire de protecția împotriva oricărui tratament inuman și degradant, consacrată la articolul 4 din cartă, drepturile garantate la articolele 7 și 24 din cartă nu sunt absolute [36].

67. În plus, din articolul 5 literele (a) și (b) din Directiva 2008/115 rezultă că statele membre trebuie să acorde atenția cuvenită intereselor superioare ale copilului și vieții de familie la punerea în aplicare a acestei directive. Această dispoziție constituie o normă generală, care nu poate fi interpretată în mod restrictiv și care transpune în domeniul directivei menționate obligația prevăzută la articolele 7 și 24 din cartă. Curtea a statuat astfel că articolul 5 din Directiva 2008/115 coroborat cu articolul 24 din cartă, trebuie interpretat în sensul că statele membre sunt obligate să acorde atenția cuvenită intereselor superioare ale copilului *în toate stadiile procedurii* înainte de a adopta decizii precum o decizie de returnare, eventual însoțită de o interdicție de intrare, care au consecințe importante pentru acest minor, chiar și atunci când destinatarul deciziei respective nu este minorul, ci unul dintre părinții acestuia [37]. Curtea a adăugat că situația este aceeași în cazul unei măsuri de îndepărtare, care nu poate fi adoptată dacă încalcă viața de familie și dreptul la respectarea vieții private a resortisantului în cauză [38].

68. Din această jurisprudență reiese că, pe de o parte, articolul 5 din Directiva 2008/115 nu permite ca o decizie de returnare să fie adoptată în privința unui resortisant al unei țări terțe fără să se fi acordat atenția cuvenită, în prealabil, vieții sale de familie și intereselor superioare ale copilului său minor și, pe de altă parte, o autoritate judiciară poate fi eventual determinată de considerații legate de interesele superioare ale copilului să se abțină de la îndepărtare.

69. Considerații legate de interesele superioare ale copilului trebuie, așadar, în opinia noastră, să poată fi luate în considerare și în stadiul verificării legalității unei măsuri de luare în custodie publică dispuse în vederea unei îndepărtări, atunci când acest interes nu a făcut obiectul niciunei examinări prealabile în cursul procedurii de returnare și nu există nicio altă cale de atac efectivă.

70. Adăugăm că Curtea a avut ocazia să precizeze unele dintre elementele relevante de care trebuie să se țină seama pentru a aprecia riscul ca respectivul copil să fie nevoit să părăsească teritoriul Uniunii în cazul în care părintele său, resortisant al unei țări terțe, ar fi obligat să se

[35] A se vedea în acest sens Hotărârea din 14 ianuarie 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Returnarea unui minor neînsoțit) (C-441/19, EU:C:2021:9, punctul 45), și Hotărârea din 11 martie 2021, État belge (Returnarea părintelui unui minor) (C-112/20, denumită în continuare „Hotărârea Returnarea părintelui unui minor”, EU:C:2021:197, punctele 36 și 41).

[36] A se vedea Hotărârea din 22 februarie 2022, Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Unitatea familiei – Protecție deja acordată) (C-483/20, EU:C:2022:103, punctul 36).

[37] A se vedea în acest sens Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. ș.a. (Reîntregire familială în Belgia) (C-82/16, denumită în continuare „Hotărârea Reîntregire familială în Belgia”, EU:C:2018:308, punctul 104), Hotărârea din 14 ianuarie 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Returnarea unui minor neînsoțit) (C-441/19, EU:C:2021:9, punctul 44), Hotărârea Returnarea părintelui unui minor (punctele 31-43) și Hotărârea din 27 aprilie 2023, M.D. (Interdicție de intrare în Ungaria) (C-528/21, EU:C:2023:341, punctele 89-91).

[38] A se vedea în acest sens Hotărârea Îndepărtare – Canabis medical (punctele 91 și 92).

întoarcă. Trebuie astfel luat în considerare cine este părintele care asigură îngrijirea efectivă a copilului și dacă există o relație de dependență efectivă între acesta și părintele resortisant al unei țări terțe, dacă îngrijirea legală, financiară sau afectivă a acestui copil este asigurată de părintele resortisant al unei țări terțe sau chiar împrejurarea că celălalt părinte al copilului este realmente capabil – și pregătit – să asigure singur îngrijirea zilnică și efectivă a copilului. Asemenea constatări trebuie să fie întemeiate pe luarea în considerare a tuturor împrejurărilor speței, în special a vârstei acestuia, a dezvoltării sale fizice și emoționale, a gradului relației sale afective atât cu părintele cetățean al Uniunii, cât și cu părintele resortisant al unei țări terțe, precum și a riscului pe care separarea de acesta din urmă l-ar genera pentru echilibrul copilului respectiv. Curtea a adăugat însă că doar motivele economice sau voința de a menține unitatea familială pe teritoriul Uniunii nu sunt suficiente, la fel ca existența unei legături de familie, indiferent dacă este de natură biologică sau juridică [39].

71. Pe de altă parte, Curtea a considerat deja că persoana interesată are o obligație de cooperare loială cu autoritatea națională competentă, care îi impune să coopereze cu aceasta în scopul de a-i furniza toate informațiile relevante cu privire la situația sa personală și familială, precum și, dacă este cazul, să o informeze, în cel mai scurt termen, cu privire la orice evoluție pertinentă a vieții sale de familie. Astfel, dreptul resortisantului unei țări terțe ca evoluția situației sale familiale să fie luată în considerare nu poate fi instrumentalizat pentru redeschiderea sau prelungirea la nesfârșit a procedurii de returnare [40].

72. În speță, din elementele dosarului reiese că copilul al cărui tată pretinde că este resortisant al unei țări terțe s-a născut la 18 septembrie 2024, că acest resortisant a depus o cerere de protecție internațională la 11 septembrie 2024 și că nu s-a prezentat la ședința de dezbatere a motivelor acestei cereri. Decizia de returnare a fost adoptată la 7 octombrie 2024, iar resortisantul menționat nu a formulat nicio cale de atac împotriva acestei decizii.

73. Situația că autoritatea națională competentă care a adoptat decizia de returnare nu a putut examina interesele superioare ale copilului sau viața de familie a resortisantului în cauză rezultă, așadar, nu dintr-o schimbare a împrejurărilor de fapt, întrucât copilul s-a născut înainte de adoptarea deciziei de returnare, ci din faptul că acest resortisant nu s-a prezentat la ședința de dezbatere a motivelor cererii sale de protecție internațională și nu a formulat o cale de atac împotriva deciziei de returnare. Simplul fapt de a invoca într-un stadiu ulterior al procedurii elemente de fapt preexistente nu poate constitui în sine o schimbare a împrejurărilor.

74. Din cele ce precedă rezultă că, în măsura în care nu se poate considera că resortisantul în cauză și-a încălcat obligația de cooperare loială, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere în raport cu împrejurările speței, ținând seama de importanța pe care dreptul Uniunii o acordă luării în considerare a interesului superior al copiilor, apreciem că interesele superioare ale copilului și viața de familie a resortisantului trebuie să poată fi examinate înainte de îndepărtarea acestui resortisant. Instanța care are sarcina de a verifica legalitatea luării în custodie publică trebuie deci să poată examina dacă aceste interese nu se opun îndepărtării respective.

[39] A se vedea în acest sens Hotărârea Reîntregire familială în Belgia (punctele 70-75, precum și jurisprudența citată) și Hotărârea Returnarea părintelui unui minor (punctele 26 și 27, precum și jurisprudența citată).

[40] A se vedea în acest sens Hotărârea Reîntregire familială în Belgia (punctele 103 și 105). Având în vedere împrejurările specifice ale acestei cauze, Curtea a considerat că, atunci când un resortisant al unei țări terțe a făcut deja obiectul unei decizii de returnare și în măsura în care, în cursul acestei prime proceduri, a putut să invoce elementele vieții sale de familie, care existau deja în perioada respectivă și care justifică cererea sa de ședere în scopul reîntregirii familiei, nu se poate reproșa autorității naționale competente că nu ține seama, în cursul procedurii de returnare declanșate ulterior, de elementele menționate, care ar fi putut fi invocate de persoana interesată într-un stadiu anterior al procedurii (punctele 106 și 107 din acea hotărâre).

75. În acest scop, ea va trebui printre altele să verifice elementele de probă care stabilesc că resortisantul în cauză este tatăl copilului cu care ar exista o relație de dependență de așa natură încât copilul ar fi constrâns să îl însoțească pe resortisantul unei țări terțe în cauză și să părăsească teritoriul Uniunii și să țină seama de faptul că copilul are deja un părinte căruia i s-a acordat un permis de ședere într-un stat membru al Uniunii [41]. Dacă este cazul, s-ar putea dovedi că îndepărtarea trebuie amânată pentru a evita o situație susceptibilă să aducă atingere drepturilor fundamentale ale copilului sau chiar că resortisantul în cauză trebuie să fie eliberat.

76. Prin urmare, se propune Curții să răspundă la a doua întrebare preliminară că articolul 5 și articolul 15 din Directiva 2008/115 coroborate cu articolul 6, cu articolul 7, cu articolul 24 alineatul (2) și cu articolul 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că autoritatea judiciară chemată să verifice legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, în vederea îndepărtării sale în executarea unei decizii de returnare rămase definitivă, are obligația să se asigure, dacă este necesar, din oficiu, că viața de familie și interesele superioare ale copilului, astfel cum sunt menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115, nu se opun îndepărtării respective atunci când nu s-a ținut seama în prealabil de acestea și în măsura în care nu se poate considera că resortisantul în cauză și-a încălcat obligația de cooperare loială, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, în raport cu împrejurările speței.

Concluzie

77. În lumina considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond (Tribunalul din Haga, sediul din Roermond, Țările de Jos) după cum urmează:

1) Articolul 5 și articolul 15 din Directiva 2008/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală coroborate cu articolul 6, cu articolul 19 alineatul (2) și cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

   trebuie interpretate în sensul că

   autoritatea judiciară chemată să verifice legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, în vederea îndepărtării sale în executarea unei decizii de returnare rămase definitivă, are obligația să se asigure, dacă este necesar, din oficiu, că principiul nereturnării nu se opune îndepărtării respective atunci când nu s-a ținut seama în prealabil de principiul menționat, și aceasta cu atât mai mult în cazul unei schimbări a împrejurărilor survenite după adoptarea deciziei de returnare, care poate avea un impact semnificativ asupra aprecierii situației resortisantului în cauză în lumina principiului nereturnării.

2) Articolul 5 și articolul 15 din Directiva 2008/115 coroborate cu articolul 6, cu articolul 7, cu articolul 24 alineatul (2) și cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale

   trebuie interpretate în sensul că

[41] Instanța de trimitere arată că reclamantul a declarat că fosta sa parteneră și copilul său dețin un permis de ședere în Franța.

autoritatea judiciară chemată să verifice legalitatea luării în custodie publică a unui resortisant al unei țări terțe aflat în situație de ședere ilegală, în vederea îndepărtării sale în executarea unei decizii de returnare rămase definitivă, are obligația să se asigure, dacă este necesar, din oficiu, că viața de familie și interesele superioare ale copilului, astfel cum sunt menționate la articolul 5 din Directiva 2008/115, nu se opun îndepărtării respective atunci când nu s-a ținut seama în prealabil de acestea și în măsura în care nu se poate considera că resortisantul în cauză și-a încălcat obligația de cooperare loială, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, în raport cu împrejurările speței.